

1. dejanje

1. Prvo dejanje se odvija v županovi sobi.
2. Župan, direktor bolnice, ravnatelj šole, sodnik, šef policije, zdravnik, dva policaja, upravnik pošte, mestna posestnika Bobčinski in Dobčinski, Ana Andrejevna, Marja Antonovna.
3. Župan sporoča neprijetno novico: k njim v mesto prihaja revizor.
4. To novico je izvedel v pismu, ki ga je dobil od Andreja Ivanoviča Čmihova.
5. Župan je sanjal o dve čudnih podganah, ki sta bili črni in nenavadno veliki. Šrišli sta do njega, ga malo povohali in odšli.
6. Prišlek je mlad moški, čeden, v civilni obleki. Ta mladi mož je uradnik, ki potuje iz Peterburga, imenuje se Ivan Aleksandrovič Hlestakov, namenjen pa je v Saratovsko gubernijo. Obnaša se čudno: v gostišču živi že drugi teden, ne hodi ven, vse jemlje na račun in ne plača niti kopejke.
7. Amos Fjodorovič misli, da je razlog revizorjevega prihoda političen. To pomeni, da se Rusija pripravlja na vojno in je zato ministrstvo poslalo uradnika, da bi izvedel, ali ni kje kakšne izdaje.
8. Župan pove direktorju bolnišnice, da si bo uradnik gotovo hotel ogledati predvsem bolnišnico, zato mora poskrbeti, da bo vse spodobno. Spalne čepice naj bodo čiste, bolniki pa naj ne spominjajo na kovače, ki hodijo naokrog, kot bi bili doma. Poleg tega naj bo nad vsako posteljo v latinščini ali v kakšnem drugem jeziku zapisano za katero bolezen gre, kdo je kdaj zbolel, katerega dne, datum . . . Bolniki naj ne kadijo tako močan tobak, in bolje bi bilo, a bi zmanjšal število bolnikov.
9. Artemi Filipovič zagovarja zdravljenje s pomočjo naravnega »čim bližje naravi, tem bolje«. Dragih zdravil ne uporabljajo, saj je človek preprosto bitje.
10. Prostori na sodišču so nespodobni. V čakalnici so stražniki začeli rediti gosi, kar se v takem prostoru ne spodobi. Poleg tega se v uradu sušijo vsakršne cape in nad omaro z dokumenti visi sodnikov lovski bič. Sodnikov prisednik smrdi, kot bi pravkar stopil iz žganjarne.
11. Župana ne moti, da ima sodnik v svojem uradu lovski bič, vendar sodniku vseeno predlaga naj ga raje sname za ta čas – ko bo revizor odšel ga lahko spet obesi.
12. Sodnik zagovarja naravni vonj svojega prisednika – pravi, da ga je pestunja v otroštvu ponesreči udarila in da od takrat od njega malce smrdi po vodki.
13. Županu se zdi čudno, kar Andrej Ivanovič v pismu označuje za grahce, čudne so mu besede: »kje ste pa še videli človeka, ki ne bi imel na vesti kakšnega greha? Tako je uredil sam Bog in

voltairjanci se po nepotrebem spotikajo ob to. « Sodnik župana vpraša, kaj ima on za grehce in pravi, da so grehci lahko različni. On naprimer jemlje podkupnino v obliki mladičkov hrtov in pravi, da je to nekaj čisto drugega. Župan trdi, da so podkupnina tako mladički, kot kaj drugega. Pravi, da ni nič zato, če sodnik jemlje podkupnino. Zato pa ne veruje v Boga, ne hodi v cerkev. Župan pa je, če ne drugega, v veri trden in je vsako nedeljo v cerkvi.

14. Ravnatelj šole naj bi se posebej posvetil učiteljem. Pravi, da so navade učiteljev čudne in se ne skladajo z njihovo kvalifikacijo.
15. Župan je v zadregi zaradi trgovcev in meščanov. Ti pravijo, da jih je skubil, župan pa priseže, da je to naredil brez vsakega sovraštva. Sprašuje se, če so revizorja poslali ravno zato, ker ga je kdo ovadil.
16. Župan se dogovori z upravnikom pošte, da bi on v njihovo skupno korist vsako pismo, ki preide na poštni urad, odprl in prebral, da bi videl ali ne vsebuje kakšne ovadbe ali korespondence. Če je ne ga lahko spet zapečati, sicer pa pošlje kar odprtega. Če bi upravniku pošte po naključju v roke prišla kakšna pritožba ali ovadba, naj jo brez pomisleka zadrži. Župan se boji, da so ga trgovci ali meščani ovadili, ker naj bi jih skubil.
17. Ivan Kuzmič je odpiral pisma že pred tem. Vendar ne toliko iz previdnosti, kolikor iz radovednosti. Zanima ga kaj je na svetu novega in pisma so izjemno zanimivo čtivo.
18. To nemoralno početje sodnik obtoži in jih opozori, naj pazijo, da jim ne bo treba za to nekoč plačati. Župan to početje prej že sam predlaga, pravi, da to nič hudega dokler tega početja ne razglašajo naokoli, ampak ta reč ostane med njimi.
19. Dobčinski in Bobčinski prisotnem o »tistem uradniku« sporočita zelo zmedeno. Ves čas skačeta drug drugemu v besedo. Drug za drugega pravita, da nimata takega sloga, da bosta izgubila rdečo nit. Na koncu večji del pripoveduje Bobčinski.
20. Da je prišlek res revizor utemeljujeta na različne načine: da ne plača in ne odide, da ima potni nalog za Saratov. Pravita, da je pozoren in si vse ogleda.
21. Župan se prime za glavo, ko zve, da je uradnik oz. revizor v mestu že približno dva tedna. V teh dveh tednih pa so v mestu prešibali podčastnikovo ženo, zapornikom niso dajali hrane, na ulicah pa je čisti svinjak in umazanija.
22. Župan sklene, da se bo k revizorju odpravil sam. pravi, da se je v življenju srečal že z marsikatero težavo in jih vse rešil. Morda mu bo Bog tudi zdaj pomagal.
23. Artemija Filipoviča skrbi zaradi bolnikov in stanja v bolnici. Bolnikom je sicer predpisana ovsena juha, po hodnikih v bolnišnici pa smrdi po zelju.
24. Sodnika ne skrbi niti za bolnišnico niti za sodišče. Pravi, da ne bo noben hodil na okrajno sodišče, če bo pa že kdo pogledal v kakšno listino, ga bo minilo veselje do življenja.

25. Župan si za obisk nadane klobuk in vzame meč. S seboj zame Pjotra Ivanoviča. Med tem ko se odpravlja na obisk, se pritožuje nad urejenostjo mesta, uradnikom dali ukaze in jim naroča, kako morajo govoriti. Govori, kako pokvarjeni so ljudje.
26. Pred odhodom policaju naroči, da mora zbrati vse redarje. Vsak naj v roke vzame metlo, do čistega morajo pomesti vso ulico, ki vodi do gostišča. Policaju pove še naj se pazi, ker ga pozna. Ve, da se povsod potika in krade. V jahalne škornje si baše srebrne žlice, trgovec mu je za uniformo dal dva vatla blaga, policaj pa je pobasal vso balo. Jemlje več, kot mu pripada po činu.
27. Župan šefu policije naroči, naj zaradi lepšega na mostu stoji visok policaj Pugovicin. Poleg tega naj pri čevljarju hitro razdrejo staro ograjo in zabijejo označene količke, da bo videti, kot da se nekaj načrtuje. Če bo uradnik spraševal uslužbenca, ali so zadovoljni, na oni odgovorijo, da so zadovoljni z vsem. Uradniku morajo obrazložiti, da ob bolnišnici cerkev kljub dodeljenim sredstvom ni zgrajena zato, ker je že pogorela. Vojaki ne smejo hoditi ven kar brez vsega, saj si včasih uniformo nadenejo kar čez srajco, spodaj nimajo pa ničesar.
28. Župan se zaveda svojih grehov, da bi jih prikril, oz. da jih ne bi izdali drugi, jih ustrahuje, podkupuje. Izmišlja si razne lažne izgovore.
29. Županovi ženi Ani Andrejevni radovednost ne da miru. Avdotji naroči, naj steče za kočijo, naj vpraša kam so se odpeljali in temeljito poizve, kdo je ta, ki je prišel, kakšen je. Pokuka naj skozi špranjo in vse poizve, tui to, kakšne oči ima. Hitro naj se vrne.
30. Ana Andrejevna hčeri Marji očita, da se je zaradi njene počasnosti prišlek že odpeljal, in da zato nista ničesar izvedeli. Vse to zaradi njene »preklete koketnosti«. Ko je Marja slišala, da je prišel upravnik pošte, naj bi se začela sukati pred ogledalom in se ogledovati z vseh strani. Domišlja si, da lazi za njo, on pa se ji za hrbtom spakuje.

2. dejanje

1. Iz Osipovega monologa izvemo nekaj o življenju Hlestakova v zadnjem mesecu. Pred dobrim mesecem sta odšla iz Pitra. Spotoma je Hlestakov zapravil ves denar, v vsak mestu sta se ustavila in malo »pošopirila« - poiskala sta najboljšo sobo in naročila najboljše kosilo. Hlestakov se je spotoma »spentlajl« s kakšnim tujim človekom, z njim igral karte in zapravil ves denar. Hlestakovu oče pošilja denar, on pa sproti vse zapravi. Kupuje vstopnice za teater, a hkrati na boljšem trgu prodaja lastne obleke. Ne ljubi se mu hoditi v službo, raje kvarta in se sprehaja.
2. Hlestakov ukazuje Osipu, Osip ga sicer uboga, a ga hkrati prezira. Namesto njega mora prositi za kosilo, ki jima ga ne dajo, saj nista plačala že tretji teden.

3. Hlestakov gostilničarjevega služabnika prosi oz. mu ukazuje, naj mu prinese jesti. Služabnik Hlestakovu pove, da gospodar ne bo dal hrane, ker Hlestakov že tretji teden nič na plačuje. Na koncu Hlestakov služabnika pregovori, ta pa mu obljubi, da bo gospodarju rekel za kosilo.
4. Hlestakov razišlja, da bi prodal hlače, a se odloči, da bo raje malo lačen in bo lahko domov prišel v peterburški obleki.
5. Ko služabnik Hlestakovu prinese kosilo, ta ni zadovoljen. Pravi, da je hrane premalo, da ni omake, lososa in še marsi česa. Služabnik mu obrazloži, da so losos, ribe in polpeti za boljše goste, torej tiste, ki plačujejo. Hlestakov se še naprej pritožuje nad juho, a služabnik mu pove gospodarjeve besede: »če je ne marate, je pač ne jejte.«
6. Ko Osip pove novico o županovem prihodu, Hlestakov pomisli, da se je gostilničar pritožil čezenj, ker že dolgo ni nič plačal. Strah ga je, da bo šel v ječo. V mestu se namreč sprehajajo častniki, začel se je spogledovati z neko trgovsko hčerko.
7. Hlestakov misli, da ga želi župan odpeljati v zapor in temu se upira. Kmalu se opogumi, udari s pestjo po mizi, in pravi da bo šel naravnost k ministru. To prestraši župana, začne drhteti po vsem telesu, opravičuje se, omenja ženo in majhne otroke. Sklicuje se na svojo majhno uradniško plačo in prizna svoje grehe – jemanje podkupnine, to, da so prešibali podčastnikovo vdovo.
8. Župan ne ve s katere strani bi se lotil Hlestakova, vendar se odloči da bo poskusil z denarjem. Ponudi mo denarno ali kakšno drugo pomoč. Hlestakov denar seveda takoj sprejme in obljubi da bo vse vrnil, ko mu bodo poslali iz vasi. Hlestakov župana in Dobčinskega povabi, da se usedeta, pravi, da sta odkritosrčne in dobrodušna človeka.
9. Župan si reče, da mora biti pogumnejši. Pravi, da bi Hlestakov rad, da bi ga imeli za inkognito. Odloči se, da se bodo tudi oni šli slepe miši – naredili se bodo, kot da sploh ne vedo, kdo je.
10. Hlestakov županu pove nekaj o svojem potovanju: da je namenjen v Saratovsko gubernijo, njegovo vas, saj bi ga oče rad videl. Razjezil se je, ker si sin v Peterburgu še zmeraj ni ničesar prislužil. Hlestakov pravi, da je njegov stari trmast in neumen »ko klada«. A on bo očetu povedal, da brez Peterburga ne more živeti in da svoje življenje že ne bo pogubil med kmeti.
11. Župan Hlestakovu ne verjame. Pravi, da laže, vendar se mu nikjer na zatakne. Župan ga želi ujeti na besedi in ga pripraviti do tega, da bi povedal kaj več. Župan misli, da je Hlestakov revizor in da se v mestu ni ustavil le na poti do očeta, ampak da je tu z razlogom.
12. Župan Hlestakova hvali, govori, kako zanikrno je v tem gostišču in ga povabi k sebi domov in govori, da je to zanj prevelika čast. Hlestakov z veseljem sprejme bivališče v zasebni hiši.
13. Tako župan kot Hlestakov sta polna praznih fraz, ne govorita iskreno. Župan govori o gostoljubnosti, pravi kako gostoljuben je že od otroštva. Pove tudi, da se ne prilizuje ampak govori iz čistega srca. Hlestakov se pokorno zahvaljuje, pravi da ne mara hinavcev in da sta

mu vseč županova odkritost in dobrodušnost. Prizna, da bi rad, da mu ljudje izkazujejo vdanost in spoštovanje.

14. Služabnik Hlestakovu našteva, koliko mora še plačati, Hlestakov pa zahteva račun. Župan se umeša in služabnika napodi, češ da bo Hlestakov denar že poslal.
15. Župan Hlestakovu na ogled ponudi nekaj ustanov v mestu: bolnišnico, šolo, kaznilnico in mestno ječo.
16. Župan se veseli prigrizka in trebušaste steklenice, saj imajo gubernijsko madeiro, katere okus ni bog ve kaj, je pa zelo močna. Želi izvedeti, kdo je Hlestakov in koliko se ga mora bati.

3. dejanje

1. Ana Andrejevna je vsa nestrpna in nejevoljna ker še nič ni izvedela o prišleku. Njena hči se je dolgo oblačila in pripravljala, zamudili sta kočijo s prišlekom in zato že celo uro čakata pri oknu, da bosta o njem izvedeli čim prej.
2. Ana andrejevna pri Dobčinskemu poizveduje kako je bilo na obisku pri prišleku iz Peterburga. Zanima jo, kdo je. Ali je general, ali je tisti, o katerem so pisali njenemu možu. Želi, da ji Dobčinski pove, kakšen je prišlek videti, ali je tsra, ali je mlad, kako izgleda, ali ima svetle ali temne lase.
3. V četrtem prizoru se pogovarjata osip in Miško. Osip ugotovi, da imajo njegovega gospodarja za generala, a ne pove resnice. Mišku reče, naj mu priskrbi nekaj za pod zob, in čeprav se Miška upira, češ da za njega še nič kuhano, saj preproste jedi niso zanj, Osip sprejme preprost obed.
4. Župan se pred Hlestakovom »pohvali«, češ da župani in uradniki v drugih mestih bolj gledajo na svojo korist, v njegovem mestu pa nimajo nobenih drugih nagibov kot željo, da bi si s prizadevnostjo in budnostjo zaslužili pozornost predstojnikov.
5. Po Artmenijevem mnenju bolniki ozdravljajo kot muhe, odkar je on sam postal direktor. Bolnik še dobro ne stopi v bolnišnico, pa je že zdrav. Vendar ne zaradi zdravil, ampak zaradi poštenja in reda.
6. Bobčinski je navdušen na pripombami Hlestakova (»Takšne pripombe daje . . . Takoj se vidi, da je študiral.«), vendar njegovo navdušenje ni utemeljeno.
7. Ko pogovor nanese na kartanje, izvemo, da župan kljub zaničevanju kartanja pred Hlestakovim, rad kdaj pa kdaj »vrže karte«. Luka Lukič pove vstran, da mu je župan ravno prejšnji dan »pofulil« sto rubljev. Ravno tako rad »pokvarta« Hlestakov, ki to naglas prizna.
8. Ob srečanju Ane Andrejevne se Hlestakov obnaša izredno prijazno in priliznjeno. Govori, kako srečen je, da jo je spoznal, da končno sedi poleg nje. Opeva Peterburg in se pred njo hvali,

kako pozna luštne igralko, kako piše in svoje delo objavlja v revijah, reče celo, da je napisal Figarovo svatbo. Zlaže se glede svojega vzdevka, pravi, da se z literaturo preživlja.

9. Hlestakov se pred zbranimi hvali, izmišljuje si o svoji hiši v Peterburgu, o plesih, ki jih tam prireja, o tem, kako so grofje in knezi v njegovi predsobi že preden se on zbudi. Pravi, da so ga celo prosili, naj prevzame vodstvo departmaja. Ljudje se ga morajo paziti, saj vse sliši, z njim ni heca, ne ozira se na nikogar in pozna svojo ceno. Pravi celo, da ga bodo že jutri poklicali na dvor in povišali v feldmaršala.
10. Župan se na Hlestakov monolog odzove s strahom. Tako župan, kot vsi drugi v sobi se tresejo od strahu. Župan drhti po vsem telesu in se trudi, da bi nekaj rekel, vendar samo jeclja.
11. Mati in hči se prepirata o tem, katero od njiju je gledal Hlestakov. Vsaka zase trdi, da je Hlestakov gledal njo.
12. Prisotnost Hlestakova župan doživlja zelo stresno, strah ga je, pravi, da je treba poziti na vsako izrečeno besedico, verjame, da ima Hlestakov veliko moč in vpliv, da se giblje v visoki družbi. Županova žena pa na stvar gleda drugače. Hlestakov ji je zanimiv, verjame, da je vpliven in bogat moški, z njim se spogleduje, pravi sicer, da ga vidi kot izobraženega in svetovljanskega človeka z najlepšimi manirami, in da je njegov položaj sploh ne zanima.
13. Vse tečejo Osipu nasproti, da bi poizvedeli o njegovem gospodarju. Zanima jih vse, od njegovega čina, do tega kakšno osebnost ima. Ana Andrejevna in hči ga sprašujeta o tem, kakšne oči so njegovemu gospodarju najbolj všeč, župana pa zanima še, kaj mu je na potovanju všeč, na kaj je najbolj pozoren.
14. Osip vidi, da so ljudje naivni, da Hlestakovu vse verjamejo, čutijo do njega strahospoštovanje. Zaveda se, da se bo tudi njemu bolje godilo, če bodo imela njegovega gospodarja za »veliko živino«. Ljudem natrosi še več laži, govori o Hlestakovem činu, o tem kako ima rad red, kako red vidi, da ga lepo sprejmejo in dobro pogostijo. (»Če so me že zdaj dobro nahranili, me bodo potem še bolje.«). Situacijo izkoristi tudi sebi v prid. Pravi, da Hlestakov zmeraj pazi na to, da bo tudi njemu dobro, pravi celo, da ga vpraša, kako so ga pogostili, in če mu Osip odgovori, da slabo, potem vidi Hlestakov tega človeka kot slabega gospodarja.
15. Župan večkrat uporabi medmet »Pšt!« Želi, da osebe okrog govorijo tiše, da ne bi motili Hlestakova pri počitku, oz. da ne bi kaj slišal.
16. Župan policajema naroči, da morata stati na verandi in ne smeta v hišo spustiti nikogar od tujih ljudi, še posebno pa na trgovcev. Če bosta sumila, da prihaja prosilec, ga morata takoj napoditi.

4. dejanje

1. Pri županu so zbrani vsi uradniki. Artemiju pride na misel, da bi se Hlestakovu uradniki predstavili posamič, na štiri oči, ker naj bi se tako delalo v urejeni državi.

2. Amosa Filipoviča nagovarjajo, naj gre on prvi k Hlestakovu. Pravijo, da kar koli reče, se zdi, kot bi mu Cícero zletel z jezika. Cícera omenjajo ravno zato, ker velja za najboljšega retorika v zgodovini, Amosa primerjajo s Cicerom.
3. Hlestakov si takšno ljubeznivost razlaga kot gostoljubnost iz čistega srca in ne iz preračunljivosti.
4. V prizoru s Hlestakovom se amospočutiprestrašenega, kolena se mu šibijo. Zmeden je, po nerodi mu iz pesti pade denar, zato se še bolj prestraši. A ko vidi, da je Hlestakov zainteresiran za denar se opogumi in denar mrzlično posoja Hlestakovu. Uspe mu obdržati službo, zadovoljen se prikloni in odide.
5. Upravnik pošte vstopi izravnan, v uniformi in z mečem. Strinja se z vsako Hlestakovo pripombo, sam ne pove ničesar.
6. V prizorih, ko posamezni uradniki obiskujejo Hlestakova se ponavlja to, da je vsakega na začetku pogovora strah, da Hlestakov pozna njegove grehe in mu želi zato odvzeti službo, a na koncu Hlestakovu vsak posodi denar, obdrži službo.
7. Pri obisku Hlestakova je najbolj prestrašen Luka Lukič, ravnatelj šole.
8. Direktor bolnišnice, Artemij Filipovič se od ostalih razlikuje po tem, dagovori slabo o svojih someščanih. Pravi, da upravnik poše nič ne dela, da sodnik ne dela drugega, kot lovi zajce in v svojem uradu redi pse, da Dobčinskega žena vara z upravnikom pošte, da šolski ravnatelj mladim vceplja zlonamerne nazore.
9. Hlestakov prosi za denar enako skoraj vse uradnike, češ da ga je porabil na dolgi poti. Samo Bobčinskega in Dobčinskega prosi drugače, kar naenkrat on odsekano vpraša: »Imate denar?«
10. Dobčinski Hlestakova prosi, da bi se njegov sin, kljub temu, da je bil rojen pred poroko, pisal tako kot oče – Dobčinski. Bobčinski pa Hlestakova prosi, da naj, ko se vrne v Peterburg, vsem različnim veljakom, admiralom, senatorjem in celo carju pove v tem in v tem mestu živi Pjotr Ivanovič Bobčinski.
11. Hlestakov uradnike spozna za tepce, saj so nasedli njegovim lažem in ga imajo za državnega veljaka. V Peterburg namerava pisati pismo Trjapičkinu, ki piše članke – te Vse uradnike naj pošteno obere do kosti.
12. Osip se izkaže za preišljenega, Hlestakove svetuje, da čim prej odideta od tod. Predvideva, da se bo prikazal še kdo drug, ve, da so hlestakova zamenljali za nekoga drugega.
13. Trgovci županu očitajo, da jim dela krivico. Ne ravna se po zakonu, vse, kar mu dajo, je premalo, zastonj si vzame blago in ostale stvari. God praznuje dvakrat na leta, samo zato, da dobi več daril. Požrešen je, vzame si več, kot mu pripada.

14. Hlestakov župana zmerja z besedami baraba, razbojnik, lopov, češ, da bi ga bilo treba poslati v Sibirijo.
15. Hlestakovu je obiskovalcev dovolj po pogovoru s ključarničarjevo in podčastnikovo ženo (11. prizor). Osipu ukaže, naj jih ne spusti več notri, da obiskov noče več.
16. V dvanajstem prizoru nastopata Marja in Hlestakov. Hlestakov Marjo zapeljuje, govori kako lepe oči ima, kako čudovita oseba je, kako si želi biti njena rutica in objemati njen vrat. Govori, kako lepe ustnice ima. Usede se bliže njej, poljubi jo na ramo. Me dtem se marja izmika, išče izgovore, da bi odšla, ko jo poljubi, skuša oditi.
17. V trinajstem prizoru se jima pridruži še Marjina mama Ana Andrejevna. Hčer napodi ven. Hlestakov pa pred obema spretno igra. Tako materi, kot hčer govori, kako ljubi njo, kako gori od ljubezni. Ani govori, kako bi se rad poročil z njo, ko se vrne Marja, pa jo vpraša, ali blagoslovi srečno ljubezen njega in njene hčere Marje.
18. Župan pove Hlestakovu o trgovcih, da ni niti polovica tistega, o čemer so se prej pri njem pritoževali, resnica. Pravi, da samo sleparijo in pri merjenju goljufajo ljudi, da so taki goljufi, kakršnih svet še ni videl.
19. Hlestakova to ne zanima. Tu ni, da bi urejal uradne posle. Zanima ga le denar in to kako se bo izmuznil iz mesta.
20. Hlestakov pridobi županov blagoslov za poroko z Marjo, tako da ga izsili. Pravi, da bo sam sebe ustrelil, sodili pa bodo županu.
21. Nato Hlestakov župana preseneti z nenadnim odhodom. Župan ga sprašuje, če ni sam namignil glede poroke, a mu Hlestakov obrazloži, da gre samo za krajši čas in se že jutri vrne.
22. Župan mu za na pot zopet posodi denar. Ponudi mu tudi preprogo za v poštno kočijo.

5. dejanje

1. Županu zraste greben. Pravi, da mu je Bog napravil čast, da svoje hčere ne moži s kakšnim navadnim človekom, ampak s takim, ki mu na svetu ni para in lahko naredi vse. Pravi, da je začel letati visoko. Pritožbe in obtožbe ovaduhov mu ne bodo prišle več do živega. Želi, da vsem oznanijo veselo novico.
2. Župan bi rad postal general. Če kam prideš, pred tabo povsod dirjajo kurirji in pribočniki, konje na postaji ne dajo nikomur, vsi morajo počakati. Kosilo ješ pri gubernatorju, in se smeješ županu, ki mora počakati zunaj.

3. Njegova žena od prihodnosti pričakuje druge ugodnosti. Tvoji znanci niso več sodnik pasjerejec ali Zemljanika. Nasprotno so tvoji novi znanci kar se da omikani, grofje in vsi svetovljani. Hkrati se boji za svojega moža, saj mu včasih uide kakšna beseda, ki je v dobri družni nikoli ne slišiš. Želi si, da bi bila njihova hiša prva v prestolnici, da bi bilo v njeni sobi nadišavljeno.
4. Župan da trgovcem pridigo. Nahruli jih, ker so se pritožili, ker so mislili, da ga bodo spravili v ječo. Označi jih za goljufe in jih opomni, da jih ima v oblasti, in da jih lahko spravi v Sibirijo. Trgovci se opravičujejo, priznavajo krivdo, župana prosijo, naj jih ne pogubi. Župan jim oprostí, pravi da ni zamerljive narave, a jih opozori, naj se od zdaj naprej pazijo, saj se njegova hči ne bo omožila s le kakšnim preprostim plemičem.
5. Prizorom od 3. do 7. je skupno to, da prihajajo k župani razni gostje, med njimi tudi uradniki, in županu čestitajo, da moží hčer s tako pomembnim uradnikom. Ljudem je v čast, da mu lahko čestitajo, a vse to je le hinavstvo in pretvarjanje. V resnici mu ljudje tega ne privoščijo, sodnik pravi, da se mu generalski čin poda kot kravi sedlo. Očitajo mu, da se napihuje, a vse to govorijo vstran, nedirektno.
6. Upravnik pošte sporoči, da uradnik, ki so ga imeli za revizorja, ni bil pravi revizor. Župan je presenečen, sprva novici ne verjame, upavnika pošte celo vpraša kako si drzne odpečatit pismo osebe s takimi pooblastili. Grozi mu celo, da ga lahko spravi v Sibirijo. Čeprav preberejo pismo naglas, župan ne verjame novici. Upravnika pošte celo obtoži, da je pismo napisal sam.
7. Pismo piše Hlestakov prijatelju Trjapičkinu. Opiše mu svojo pot. Na poti ga je do ficka obral nek pehotni stotnik, gostilničar ga je hotel zaradi dolgov posaditi v ječo. Zaradi njegovega peterburškega obraza in obleke ga je imelo vse mesto za generala. Opisuje, kako je živel pri županu, pihal na srce njegovi ženi in hčeri. Opisuje dogodivščine, ki sta jih doživela skupaj s Trjapičkinom, ko sta pojedla kosilo in zbežala, ne da bi plačala. Pravi, da je zdaj ravno obratno, da mu vsi posojajo, kolikor želi. Ker so tako naivni, neumni in smešni, Trjapičkinu priporoča, da jih vstavi v svojo literaturo. Za župana reče, da je zabit ko tele, direktorja bolnišnice označi za čisto svinjo z židovsko čepico. Šolski ravnatelj naj bi bil usmraten od čebule, sodnik pa se obnaša kar se da slabo in neprimerno. Hlestakov pove še, da so ti ljudje sicer gostoljubni in dobrodušni. Reče tudi, da bi se tudi sam rad posvetil literaturi in da mu je trenutno življenje dolgočasno, ker nima nikakršne hrane za dušo.
8. Župan je, ko se seznaní z vsebino pisma, jezen, udari se po čelu. Ne more verjeti, kako je lahko tudi on Hlestakovemu nasedel, kako ga je lahko potegnil za nos. Sam sebi žuga s pestjo, sam sebe ima za »teslo zagamano«. Ve, da bo Hlestakov to štorijo raznesel po vsem svetu, da bodo vsem v posmeh. Vstavili ga bodo v komedijo, se mu smejali in ploskali.. v jezi topota z nogami, maha s pestjo in udarja s peto ob tla. Žali pisatelje, liberalce.
9. »Kdo je prvi zinil, da je to revizor?« To sta prva rekla Dobčinski in Bobčinski.

10. Žandar sporoči, da iz Peterburga prispeli uradnik s posebnimi navodili ukazuje, da se takoj zglasijo pri njem.

11. Odziv prisotnih: Te besede kot strela z jasnega pretresejo vse in vsakogar. Vsem damam se enoglasno iztrga vzklík osuplosti. Vsa skupina hipoma spremeni položaj in obstane kot okamenela. Luka Lukič je zbegan na kar se da nedolžen način, tri gostje imajo na obrazu posmehljiv obraz, ki velja neposredno županovi družini. Zemljanka nagne galvo malce na stran, kot bi nekaj vlekel na uho. Sodnik se zdi, kot bi hotel zažvižgati in reči: »Na, zdaj pa imamo vraga!« Dobčinski in Bobčinski stegujeta roke drug proti drugemu ter z odprtimi usti in izbuljenimi očmi strmita drug v drugega. Preostali gostje obstanejo kot vkopani.